

Ewa Stawicka

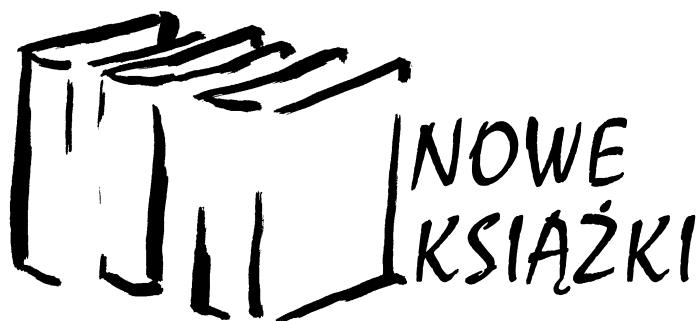
Nowe książki

Palestra 50/11-12(575-576), 228-230

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

UKAZAŁY SIĘ:

Stanislav Balík, Stanislav Balík jr

Wybór źródeł do nauki historii prawa krajów europejskich oraz USA

Wydawnictwo Aleš Čeněk, Pilzno 2005

Wszeczhronny, a równocześnie syntetyczny zbiór tekstów źródłowych z zakresu historii prawa ukazał się w Republice Czeskiej – i chyba żał, że to doskonałe opracowanie nie jest dostępne w języku polskim. Doboru cytatów z regulacji prawnych obowiązujących od czasów najdawniejszych do niemal połowy XX wieku podjęła się spółka autorska: ojciec – profesor historii i syn – doktor prawa i historii, z zawodu adwokat, obecnie piastujący funkcję sędziego Sądu Konstytucyjnego Republiki Czeskiej, równocześnie wykładowca uniwersytecki.

Wartość tej pracy kryje się w przyjętej konsekwentnie metodzie eliminacji: oto znalazły się w niej tylko takie teksty, o których jednoznacznie wiadomo, iż zdeterminowały dalszy bieg historii powszechnej.

Praca we wstępnej swej części wykracza nieco poza zakres zarysowany brzmieniem jej tytułu, przedstawia bowiem najistotniejsze pozaeuropejskie źródła czasu starożytności, w tym między innymi fragmenty Eposu o Gilgameszu oraz fragmenty regulacji obowiązujących w najdawniejszym Egipcie, a także kodeks Hammurabiego.

Prawa antycznej Grecji i Rzymu zostały potraktowane w wyborze z widoczną wielką samodyscypliną, podyktowaną słusznym założeniem, iż ten okres rozwoju prawa na wszystkich fakultetach wykładany jest jako odrębny przedmiot.

W zamian, czas feudalizmu zaprezentowany został z nadzwyczajnym pietyzmem: porzuciwszy od prawodawstwa Bizancjum, poprzez regulacje obowiązujące plemiona germańskie i te, które przyjęte zostały w państwie Franków, aż po normy wykształconych w dojrzałym średniowieczu państw narodowych, od Półwyspu Pirenejskiego po ziemie ruskie i Armenię, od wysp brytyjskich po Serbię i Chorwację. W ocenie autorów kamieniami milowymi utoczonymi w tym czasie na ziemiach polskich stały się: Statuty Kazimierza Wielkiego, konstytucja „Nihil novi”, artykuły henrykowskie i „Pacta conventa”, a także pierwsza regulacja „liberum veto”.

Najobszerniejszą część pracy zajmują dzieje nowożytny. Podział źródeł w ich obrębie został dokonany według dwu kryteriów: geograficznego i tematycznego. Czas od połowy XVI wieku aż do lat 30. XX stulecia został więc, po pierwsze, przedstawiony jako nagromadzenie bogatych w dalekosiężne skutki wstrząsów społecznych. Wybrane prawodawstwo powstałe w przebiegu kolejnych rewolucji: w Niderlandach, Anglii, Ameryce Północnej, we Francji – obrazuje mechanizmy przeobrażeń politycznych i gospodarczych. Ich dopełnieniem są rozdziały porządkujące wiedzę czytelnika o wynikach owych przeobrażeń, a zatem przedstawiające zręby systemów prawnych Anglii, Francji, USA i Niemiec. Osobną sekcję tworzą przepisy prawne Francji lat 1794–1917, z charakterystycznymi dla obranej metody naukowej przeskokami – od doby napoleońskiej, poprzez rewolucję 1930 r., do komuny paryskiej.

W ramach części ilustrującej dzieje nowożytny znalazły się prawne zręby faszyzmu włoskiego, republiki weimarskiej i nazizmu w Niemczech. Z kolei dzieje praw Rosji zostały ukazane przez pryzmat XIX-wiecznych reform dotyczących się stanu chłopskiego oraz mieszczaństwa. Kształtowanie reżimu w Związku Sowieckim przedstawili autorzy w zasadniczych etapach tego procesu, aż po rozrost gułagów.

Nowożytność – to również wielkie kodyfikacje; zostały one w omawianym zbiorze zamarkowane, z odesłaniem – co oczywiste – do odrębnych źródeł.

Interesująco ujęte zostały dzieje Kościoła: o ile w części poświęconej średniowieczu znajdujemy osobny rozdział poświęcony zrębom prawa kanonicznego, o tyle ostatnia część zawiera wydzielony rozdział ukazujący proces rozdziału Kościoła od państwa w poszczególnych krajach.

Całość dzieła wydaje się unikalnym osiągnięciem, pozwalającym zrozumieć prawdziwy obraz dziejów naszego kontynentu i Ameryki. Autorzy przygotowują kolejne wydanie, które ma zostać poszerzone co najmniej o okres komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej.

Z dziejów adwokatury

– zbiór szkiców opublikowany w Republice Czeskiej
Wydawnictwo LINDE Praha, 2005

Od końca lat osiemdziesiątych XX wieku historia adwokatury w Czechach odzyskała zajmowane przez nią uprzednio znaczące miejsce wśród innych gałęzi wiedzy historycznej. O jej obecnej randze świadczy fakt, że jest ona wykładana jako osobny przedmiot na uniwersyteckich wydziałach prawa (m.in. w Pilźnie), a także – umieszczona w programie szkoleń prowadzonych dla aplikantów adwokackich.

Późną jesienią 2004 r. zorganizowana została w Pradze specjalna konferencja poświęcona dziejom adwokatury, zaś w chwili oddawania do druku tego numeru „Palestry” znany jest już plon drugiego takiego spotkania, tym razem zwołanego w pełnym historycznych pamiątek mieście Kutna Hora. W zamyśle organizatorów ma to być impreza cykliczna, rocznie prezentująca różnorodny dorobek autorów będących wykładowcami na wyższych uczelniach oraz świeżo upieczonymi absolwentami fakultetów prawnych, jak również adwokatami i archiwistami.

Zbiór referatów przedstawionych podczas ubiegłorocznego sympozjum ukazał się niedawno drukiem nakładem Wydawnictwa LINDE Praha, z przedmową Prezesa Czeskiej Izby Adwokac-

kiej dr. Vladimira Jirouska oraz z posłowiem autora jednego z pomieszczonych tam tekstów i zarazem współautora (razem z Jitką Machovą) całości opracowania, dr. Stanislava Balíka.

Chęć zaszczerpienia na polskim gruncie podobnej inicjatywy rośnie po zapoznaniu się z wielorakością tematyki poszczególnych szkiców, a zwłaszcza – po lekturze przynajmniej niektórych spośród nich. Dla zobrazowania, jak rozmaite pola zainteresowań może objąć tak wąska, zdawałoby się, dziedzina, warto przytoczyć w największym skrócie tematykę niektórych artykułów składających się na omawianą książkę.

Otwiera publikację doskonały tekst poświęcony kształtowaniu się profesji adwokata w starożytnym Rzymie, aż do okresu pryncypatu. (autor: Petr Bělovský). W dwugłosie z nim współbrzmie opracowanie traktujące o instytucji „advocatusa” w Czechach za rządów dynastii Przemysłidów (autorka: Marie Bláhova). Szczególnie dla polskiego czytelnika interesujące są rozważania na temat roli adwokatów biorących udział w charakterze posłów w pierwszym ustawodawczym zgromadzeniu zwołanym w monarchii habsburskiej, które odbyło się w latach 1848–49 częściowo w Wiedniu, a częściowo w morawskim mieście Kroměříž – a to nie tylko ze względu na wspólne polsko-czeskie wątki, ale i przez wzgląd na bliższe przedstawienie postaci Franciszka Smolki (autor: Stanislav Balík). I wreszcie – po paru przyczynkach do historii adwokatury poszczególnych ziem czeskich i prezentacji sylwetek kilku postaci wybijających się w dziejach palestry naszych południowych sąsiadów – zbiór kończy się artykułem opatrzonym frapującym tytułem: „Adwokat na srebrnym ekranie” (autor: Jan Hrudka). Okazuje się on kapitalnym zestawieniem tych utworów czeskiej kinematografii z lat 1930–1948, w których pojawiała się postać adwokata. Analiza dokonywana jest przy tym pod różnymi kątami widzenia: w kontekście społecznym, na tle obrazu całego systemu sądownictwa oraz ze skoncentrowaniem się na ściśle pojmowanej pracy zawodowej. Autor uściśla także, od kiedy i jak często pojawiały się w dawnych filmach kobiety-adwokatkę, a także dokonuje podsumowania, jakiego typu charaktery – czarne czy może białe – grywały z reguły postacie obsadzone w rolach obrońców i pełnomocników. Ten ostatni bilans wypada niemal bez wyjątków pozytywnie dla adwokatury. A może podobny rodzaj nostalgii stanie się zacychem porównywalnej inicjatywy w Polsce?

Ewa Stawicka